

Республіки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. История Приднестровской Молдавской Республики. Т.2, ч.2. – Тирасполь, 2001. – 512 с.; 2. Правда о Приднестровье. Вестник Верховного Совета Приднестровской Молдавской Республики. – Тирасполь, 1992. – 72 с.; 3. Дубоссары – кровотокающая рана Приднестровья. – Тирасполь, 1993. – 40 с.; 4. Бендеры: растре-лянные, непокоренные. – Тирасполь, 1993. – 80 с.; 5. Conflictul din Transnistria: adevarul așa cum a fost el. Materialele Conferinței științifico practice. – Chișinău, 1993.; 6. Лучински П. Заложники. – Кишинев, 1993. – 240 с.; 7. Крянгэ П. Я хочу рассказать... (Воспоминание с острым сюжетом). – Кишинев, 1998. – 188 с.; 8. Мяло К.Г. Россия и последние войны XX века (1989-2000). К истории падения сверхдержавы. – М., 2002. – 480 с.; 9. Турулин Г. Казаки-добровольцы в Приднестровье // Солдат удачи. – 1995. -- №2. – С.32.; 10. Кизка В. О земле... о людях... о войне... Рассказы, очерки, репортажи. – К., 1995. – 190 с.; 11. Примост В. Приднестровский беспредел. – К., 1996. – 416 с.; 12. Major J.O. 14-th Army and the Crisis in Moldavia // Soviet Studies Research Centre. – RMA Sandhurst. – 1992. – May.; 13. Dabija N. Moldova de peste Nistru – vechi pământ strămoșesc. – Chișinău, 1991. – P.79.; 14. История ПМР... – С.197.; 15. Там само. – С.199.; 16. Приказ №53 от 30 августа 1992 года по Военно-историческому объединению «8-й Гренадерский Московский Полк»; 17. ИНФО-ТАСС. – 1992. – 17 марта.; 18. Мяло К.Г. Вказ. праця. – С.179.; 19. Le Figaro. – 1992. – 17 Avril.; 20. История ПМР... – С.201.; 21. Правда о Приднестровье... – С.21. 22. Там само. – С.23.; 23. История ПМР... - С.208. 24. Там само... – С.177.; 25. Россия и СССР в войнах XX века: Статистическое исследование. – М., 2001. – С.557.; 26. Кузнецов Н.А. Ордена и медали России. – М., 1985. – С. 122-124.; 27. Поликарпов М. Добровольцы // Солдат удачи. – 1995. - №6. – С.17-22.; 28. Мирончук В. Украинская Народная Самооборона. 1991-2000 // Однострій. – 2001. – №4. – С.26.; 29. Краснов П.Н. Белая свитка. – Тирасполь, 1992. – 364 с.; 30. Положение о медали «В память 80-летия Белой борьбы» // Наши вести. – №453 (2754). – 1998. – С.2-3.; 31. История ПМР... - С.490.; 31. Історія українського війська (1917-1995). – Львів, 1996. – С.806.

Н.М. Чорна

ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛЬЩІ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ

Події 1989 року, які мали місце в країнах Центрально-Східної Європи, кардинально змінили політичну та соціально-економічну ситуацію в регіоні та на багато років наперед визначили напрям його розвитку. У ході «оксамитових», практично безкровних, окрім Румунії, революцій було повалено комуністичні режими, адже традиційний раніше спосіб державного будівництва вичерпав себе і вже не міг забезпечувати зростаючих потреб суспільства, а послаблений системною кризою Радянський Союз втратив контроль над ситуацією у таборі країн соціалістичного блоку.

Революція у Польщі мала яскраво виражений демократичний, антитоталітарний характер. За своїми передумовами, рушійними силами та перебігом вона суттєво відрізнялася від більшості революцій того часу у східноєвропейських країнах, оскільки була наслідком масового суспільного руху 1980-1981 рр. В умовах революційної ситуації у ході конструктивного діалогу між представниками правлячих партій та опозиції у рамках конференції «Круглого столу» (6 лютого-5 квітня 1989 р.) була прийнята компромісна угода, яка засвідчила відмирання старого режиму та перемогу демократичних тенденцій, що мали лягти в основу політичних та економічних перетворень.

Логічним завершенням революційних подій у Польщі стала перемога опозиції на парламентських виборах у червні 1989 р. та проголошений нею новий політичний курс, однією з визначальних рис якого була прозахідна орієнтація. І хоча впродовж ряду років під впливом різних чинників головна стратегічна мета дещо корегувалася, суть зовнішньої політики залишалася незмінною. Про реалізацію Польщею її зовнішньополітичного курсу свідчить вступ до НАТО (березень 1999р.) та ЄС (1 травня 2004р.)

У сучасній українській історіографії проблемам пошуку Польщею нової ідентичності та трансформації її зовнішньої політики після подій 1989 р. належна увага не приділялася. У переважній більшості досліджень питання трансформації процесів державного будівництва розглядаються в контексті змін, що відбувалися у центрально-східноєвропейському регіоні в

цілому.¹ Окремі аспекти проблеми визначаються у загальних процесах з історії Польщі, слов'янських народів чи міжнародних відносин.² Лише останнім часом з'являються праці, у яких вивчення процесу європейської інтеграції Польщі, насамперед її інтеграції у Європейський союз, набуває комплексного характеру. Це, зокрема, дослідження О.Н. Майорової³, Є.Б. Кіш⁴, Л.Б. Парфенової⁵, М.І. Бухаріна, І.С. Сініціної, Н.О. Чудакової⁶

Мета даної статті – розкрити особливості процесу інтеграції Польщі у Європейський союз, проаналізувати зумовлену ним трансформацію політики, економіки та соціальної сфери у відповідності з європейськими стандартами, прослідкувати еволюцію поглядів польської та європейської громадськості на процес долучення Польщі до Європейської спільноти та визначити її місце у ній.

Фактично з кінця 1989 р. (після приходу до влади уряду Т.Мазовецького) Польща вибрала однозначно прозахідну орієнтацію, суть якої полягала в інтеграції у європейські та євроатлантичні структури (НАТО, ЄС, ЗЕС). У квітні 1990 р. була сформульована концепція зовнішньої політики Польщі, у якій пріоритетними визначалися напрями по створенню системи європейської безпеки і співробітництва для єдності континенту та реалізації політики нових регіональних утворень.⁷ Попри чітко визначений напрям зовнішньої політики, оголошена концепція, як бачимо, була дещо абстрактною. Її характер обумовлювався тим, що на той час впливові позиції у Польщі займали проросійські налаштовані кола серед політико-економічної та управлінської еліти, які пов'язували долю держави з Росією і з думкою яких доводилося рахуватися. До того ж, щоб приєднатися до Заходу, потрібно було здійснити значну підготовчу роботу для досягнення максимально можливого рівня відповідності стандартам Європи; не вирішеною залишилася проблема виходу із системи колективної безпеки, пов'язаної з СРСР (Варшавський договір та система двосторонніх договорів).

Зважаючи на складність внутрішньої ситуації та ситуацію вакууму міжнародної безпеки, що склалися в регіоні Центрально-Східної Європи, Польща спільно з Чехословаччиною та Угорщиною протягом 1989-1990 рр. проводять переговори про регіональну інтеграцію, які завершилися створенням 15 лютого 1991 р. Вишеградського об'єднання. Інтеграція найбільш впливових держав регіону була спрямована на їх вихід зі сфери впливу СРСР та на протистояння можливим спробам відновлення старих режимів, а головне, – на прискорення процесу входження у Європейські структури.⁸ Як зазначав президент Чехословаччини Вацлав Гавел, необхідно «відродити Серединну Європу як духовний та культурний феномен, який насправді ніколи не переставав існувати» та спільними діями найбільш розвинених країн-членів трикутника підготуватися до скоординованого повернення у Європу⁹. Цю ідею особливо активно підтримувала Німеччина, яка шляхом всезростаючих інвестицій у країни Вишеградської групи намагалася забезпечити собі панівне становище у регіоні¹⁰.

В умовах неспадаючої міжнародної напруги в листопаді 1990р. у Парижі відбулася нарада представників держав-учасниць НБСЄ, яка констатувала закінчення ери конфронтації та розколу в Європі. Днями пізніше пройшла зустріч голів 22 держав-членів ОВД та НАТО. Її підсумком стала проголошена державами раніше конфронтуючих блоків спільна заява про початок нової епохи у європейських відносинах, які будуть будуватися на основі партнерства і дружби¹¹. 27 червня 1991 р. було розпущено РЕВ, а 1 липня 1991 р. перестав існувати Варшавський договір.

Припинення протистояння двох політичних блоків та ліквідація біполярності світу, загострення кризи в Радянському Союзі та демократичні зміни у країнах Центрально-Східної Європи створили виключно сприятливі умови для реалізації Польщею наміченого зовнішньополітичного курсу.

Першим кроком на шляху євроінтеграції стало підписання Польщею 16 грудня 1991р. у Брюсселі договору про асоціацію з ЄС. Умовами угоди передбачалося формування та розвиток асиметричної зони вільної торгівлі, створення умов для залучення у регіон

іноземних інвестицій, а також вказувалась потреба політичного діалогу між Європейським союзом та країнами Центрально-Східного регіону з метою наближення їх фінансових і юридичних систем до загальноєвропейських стандартів¹². Європейська угода стала кроком на шляху до економічної інтеграції та початком загальної інтеграції в ЄС.

Вступ до Європейського союзу, налагодження зв'язків з НАТО, активне розширення двостороннього та регіонального співробітництва були оголошені польським президентом Л.Валенсою у 1993р. основними засадами зовнішньої політики і закріплені у програмному документі «Принципи польської політики безпеки»¹³. Реалізуючи стратегію регіональної інтеграції, Польща стала членом Центральноєвропейської ініціативи та Веймарського трикутника (Франція, Німеччина, Польща), якому в силу різного роду чинників науковці пророкують визначальну позицію на континенті.

Активізація стосунків між Польщею та ЄС розпочалася у середині 90-их рр. ХХ ст. Протягом 1993р. тривали переговори представників країн регіону про можливі умови інтеграції до ЄС. 1 лютого 1994р. набули чинності угоди про асоційоване членство Польщі та Угорщини, що дозволило їм подати заяви про прагнення до повного членства у Європейському союзі. Відповідний запит було зроблено польським керівництвом 5 квітня 1994р., а вже рішенням Європейської комісії від 9 грудня 1994р. Польщу було віднесено до першої п'ятірки країн-кандидатів на членство в ЄС.

Реалізуючи стратегію та процедуру прийому нових членів, 18 квітня 1995р. керівництво ЄС розпочало консультації з європейською комісією (КЕС) з питання готовності країн кандидатів до інтеграції у союз¹⁴. Представники комісії більше року вивчали ситуацію в Польщі і 16 липня 1997р. винесли на розгляд Європейського парламенту у Страсбурзі конкретні висновки з ряду принципів положень щодо можливості її вступу до європейської спільноти, так званий «Пакет Сантера». І хоча комісія рекомендувала Європейському союзу розпочати переговори з Польщею відносно її вступу до ЄС, аналіз її рекомендацій показав усю складність процесу долучення Польщі до євроспільноти. Комісія зобов'язала Польщу привести найбільш проблемні ділянки у сфері політики та економіки у відповідність з європейськими стандартами. Так, найбільше проблем виникло із нерентабельними великими підприємствами, відсталим аграрним сектором та постійно триваючою еміграцією дешевої робочої сили з країн Центрально-Східної Європи, у тому числі з Польщі, на захід, що погіршувало і без того важку ситуацію на ринках праці країн-членів ЄС. Оцінюючи вимоги КЕС, спеціаліст із проблем євроінтеграції Є.Мажейко у статті «Запрошення у Європу» пише: «Якщо припустити, що ми змогли б виконати усі очікування комісії, це означало б повторення рекорду біблійного верблюда, що проліз через вушко голки»¹⁵.

Події 1995 -1997рр. переконливо свідчать, що для країн Центрально-Східної Європи розпочався найважливіший процес їх загальноєвропейської інтеграції. І якщо у часовому вимірі цей процес виявився досить тривалим, то причини цього коріняться не лише у підготовці країн кандидатів до повноправного членства в ЄС із виконанням усіх висунутих їм вимог, але і в реформуванні основних інституцій Євросоюзу. Основні проблеми стосувалися визначення витрат на розширення, дотацій, а також відповідних внесків до бюджету ЄС.

Намагаючись полегшити процес економічних та політичних змін у країнах із перехідними системами, Європейський союз, починаючи ще з 1989р., розгорнув програму PHARE, суть якої полягала у допомозі в економічній реструктуризації Польщі та Угорщини. Згодом програму PHARE було поширено і на решту країн регіону. Основними напрямками програми допомоги є відкриття доступу товарам, виробленим країнами-одержувачами, на ринки країн-донорів, розвиток харчової промисловості і сільського господарства, освіти, сприяння та заохочення інвестицій, збереження і охорона довкілля.¹⁶

31 березня 1998р. розпочалися довгоочікувані переговори Польщі з ЄС про її вступ у цей союз. Їм передувало тривале обговорення у польському Сеймі. Голова комітету по

.....
.....
европейській інтеграції Р.Чарнецький, представляючи основні положення прийнятого урядом спеціального мандату, підкреслив, що сьогодні в Польщі немає питання чи повинна вона стати членом ЄС. Питання в іншому: як вона повинна інтегруватися, на яких умовах? Чарнецький відмітив, що включення Польщі у процес євроінтеграції – це взаємовигідний процес: польська економіка, динаміка зростання якої у два рази вища середньої в ЄС, сорокамільйонний ринок споживачів із швидко зростаючою купівельною спроможністю, вигідні торгівельні контакти на східних ринках, безумовно, нададуть економіці союзу цінного імпульсу розвитку.¹⁷

Із наближенням дати основного обговорення членами ЄС питання про можливість вступу до цієї організації – 31 березня 1998р. – ставлення поляків до приєднання їх країни до Євросоюзу ставало дедалі скептичнішим. Так, якщо на 1997р. ідею вступу Польщі до ЄС підтримували 88% поляків, то на березень 1998р. кількість прихильників цього кроку скоротилася до 64%, а на 2002р. - до 60%.¹⁸ Така тенденція у польському суспільстві обумовлювалась, насамперед, чисельними побоюваннями населення можливими негативними наслідками, якими обернеться для них євроінтеграція.

Схожа тенденція наростання незадоволення запланованим членством в ЄС Польщі та інших країн Центрально-Східної Європи спостерігалася і в середині самої євроспільноти. Головна причина невдоволення – кількаразове зростання витрат бюджету ЄС на потреби нових членів, яким доведеться допомагати у досягненні європейських стандартів (у середньому щороку це буде коштувати ЄС додаткових 49,4 млрд. доларів США)¹⁹. Допомога новачкам неодмінно приведе до скорочення виплат сьогоднішнім її отримувачам та збільшення відрахунків з головних донорів – Німеччини, Нідерландів, Великобританії. До цього потрібно додати економічну кризу, яка почалася у ряді країн спільноти, неконтрольований потік емігрантів з країн Центрально-Східної Європи, що загрожує зростанням рівня безробіття у країнах ЄС, та реальну небезпеку часткової втрати дієздатності усіх європейських інститутів при одночасному поповненні союзу десятьма новими членами. Таку загрозу приховувало у собі розширення ЄС, заплановане на 1 травня 2004р.

Аналіз економічної ситуації, що склалася у Польщі на момент її інтеграції в Європейський союз, переконує, що побоювання старих членів євроспільноти були далеко не безпідставними. Початок нового століття позначився для Польщі піком кризи, коли зростання ВВП становило 1%, а приріст промислового виробництва – 0,6%, тоді як ще в 1997р. цей показник становив 11,5% (на момент роботи в Польщі спеціалістів КЕС по визначенню її готовності до членства в ЄС). В 2002р. економічне зростання характеризувалося символічними 0,3-0,5% і лише на початок 2004р. ці показники зросли відповідно до 3,5% та 8,5%. Проте, згідно з прогнозами Національного банку Польщі, 2005р. буде для польської економіки черговим випробуванням – передбачається зростання дефіциту бюджету (до 45,5 млрд. злотих) та рівня безробіття (до 17-18%)²⁰. Оцінюючи економічну ситуацію, що склалася у Польщі на початок 2004р., Європейська комісія визнала її найгіршою з десяти країн-кандидатів і зауважила на можливості застосування до неї штрафних санкцій.

Польське керівництво ж переконане, що цього не станеться. Вступивши 1 травня 2004р. в Об'єднану Європу та взявши зобов'язання щодо реформування всієї системи господарювання, Польща зробила крок на шляху, який повинен вивести її з кризи. Запорукою його успіху є послідовність дій, здійснюваних владою протягом останніх 15 років польської історії.

Процес інтеграції Польщі у Європейський союз – проблема складна і багатогранна. Її подальше вивчення потребує глибокого аналізу усіх доступних джерел. Це дозволить визначити основні етапи та механізми євроінтеграції Польщі, а також породжені нею проблеми та перспективи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мусатов В.Л. Восточная Европа: процесс перемен // Новая и новейшая история (далі ННИ).- 1991.-№2.-С.19-32; Забарко Б. Європейський союз і Східна Європа// Політика і час.-1996.-№8.-С.47-55; Ослунд А. Уроки первых четырех лет смены строя в Восточной Европе// Свободная мысль.-1993.-№17-18.-С.91-103;
2. Зашкільняк Л. Крикун М. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів// Наук.ред. Л.Зашкільняк.- Львів, 2002.-С.752; Джонсон П. Современность. Мир с двадцатых по девяностые годы. В 2-х ч.-М., 1995.- Ч.2.- С.479; Современные международные отношения: Учебник/Ред.А.В. Торкунов; МГИМО.-М., 2000.-584с.; 3. Майорова О.Н. Роль и место современной Польши в Европе (дискуссии в польском обществе)// Славяноведение.-1999.-№3.-С.30-44; 4. Кіш.Є Новий кордон - нова модель відносин// Політика і час.-2004.-№6.- С.65-72; 5. Парфенова Л.Б. Интеграция Польши с Европейским союзом: состояние и прогнозы// Международная экономика и международные отношения.-1999.-№4.-С.75-80; 6. Бухарин Н.И., Синицына И.С., Чудакова Н.А. Польша: десять лет по пути реформ// ННИ.-2000.-№4.-С.38-58; 7. Dossier specjalne: Europa srodkowa//Rocznik Strategiezny 1998/1999- Warszawa, 1999 -S. 364-365; 8. Шманько Г., Кіш Є. Вишеградський «чотирикутник»// Політика і час.-1994.-№1.-С.48; Язькова Л.А. Региональные организации Центра, Востока и Юго-Востока Европы// Европа: вчера, сегодня, завтра/ Ред. Н.П. Шмелев; РАН Институт Европы.- М., 2002.- С.425; 9. Там само; 10. Фомін С. Розширення ЄС на схід: «рівні» та «рівніші»//Політика і час.-1999.-№3.-С.22; 11. Современные международные отношения. Вказана праця.-С.306; 12. Кіт Є. Європа у пошуках нової ідентичності: інституалізація процесів інтеграції країн Центрально-Східної Європи// Нова політика.-1998.-№3.- С.4; 13. Проблемы региональной идентичности центральноевропейских стран// Славяноведение.-1997.-№3.- С.18; 14.Парфенова Л.Б. Вказана праця.-С.75; 15.Мазејко Е. Zaproszenie do Europy// Zjeje Cospodaroze.-1997.-№24.-S.19;16. Європейська інтеграція: крок за кроком /Укл. Д.Корбут -К.: Фонд «Європа ХХІ», 2001.-С.56; 17. Майорова О.Н. Вказана праця.-С.38-39; 18. Там само; Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти/ Ред. Ф.М. Рудич.- К., 2002.-С.290; 19. Богомолів О.Т., Глинкіна С.П. Первые уроки экономической трансформации в странах Центральной и Восточной Европы 90-х годов// ННИ.- 1997.-№3.-С.20; 20. Казакевич Г. Підводне каміння реформ. Польща вступає в ЄС найгіршою з країн-кандидатів// Дзеркало тижня.-2004.-10 січня.- С.5.

М.В. Вацьо

МУЗИЧНЕ СПРИЙМАННЯ - ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЛЮДСТВА (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Проблема естетичного виховання багатогранна та багатоаспектна. У тій чи іншій мірі до питання естетичного виховання науковці звертались протягом усієї історії розвитку цивілізації. Зосередимо увагу на п'яти основних її етапах - античність, середньовіччя, Відродження (Ренесанс), Новий час та ХІХ-ХХ століття.

Паростки осмислення питання естетичного виховання можна простежити ще в розробках великих античних філософів. Так, відомий афоризм Сократа "Пізнай самого себе" можна вважати провісником ідеї естетичного виховання взагалі і його наріжного принципу - самопізнання та самовдосконалення зокрема.

Своєрідну позицію щодо проблеми впливу музики на людину займав давньогрецький мислитель Платон. Він обґрунтовує два методи виховання людини - гімнастику для виховання тіла і музику для виховання душі. Нам здається, що не можна яскравіше продемонструвати специфіку античного сприймання музики, ніж це зроблено в подібних теоріях. Другу основну особливість розуміння музики в Платона становить невідокремленість музики від слова і танцю. Це не означає, що Платон не виділяв музику з інших мистецтв. На відміну від них, особливо від мистецтв образотворчих, музика в нього найближче до душевних рухів людини, тому вона становить такий значний виховний засіб.

Послідовник Сократа і Платона Аристотель розвиває думку про близькість музики до процесів психічних переживань. Думка, яку вище ми бачили у Платона, виступає в абстрагованій формі. Цікавою видається його ідея: "Музика - це не розвага, а блаженний стан людини, яка не досягає якої-небудь мети, але вже досягла її й тому дістає насолоду, будучи інтелектуально й етично самовдоволеною"¹.

З вище сказаного випливає і дивовижна властивість музичної естетики античного світу, що примушує всіх її головних представників насамперед говорити про вплив музики